

ІСТОРІЯ

УДК 94(477):316.7+327(4)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15718031>

**Аналіз впливу європейських інтеграційних процесів на історичну
пам'ять України**

Верезомська Світлана Жоржовна,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії та
суспільних наук, Полтавський державний медичний університет,
м. Полтава, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-8834-3494>

Золотарьов Віктор Степанович,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри українознавства,
Навчально-науковий інститут міжнародної освіти і співпраці,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0000-0003-2145-8814>

Колєватов Олексій Олександрович,

кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри філософії і
суспільних наук, Навчально-науковий інститут природокористування та
гуманітарних наук, Національний університет «Чернігівська політехніка»,
м. Чернігів, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-9418-7897>

Прийнято: 06.06.2025 | Опубліковано: 23.06.2025

Анотація. У статті розглянуто багатоаспектний вплив євроінтеграційного курсу України на трансформацію її історичної пам'яті в період після 2014 року. Актуальність дослідження зумовлена посиленням геополітичних зрушень, реконфігурацією ідентичності та потребою узгодження гуманітарної політики з європейськими цінностями в умовах зовнішніх викликів та внутрішніх трансформацій суспільства.

Мета статті – розглянути, як євроінтеграційні процеси впливають на механізми, інституції та дискурси, пов'язані з історичною пам'яттю в Україні. У дослідженні простежується еволюція державної політики пам'яті, роль Українського інституту національної пам'яті, законодавчі новації та зростання ролі громадськості у формуванні інклюзивних та плюралістичних історичних дискурсів.

Методи. Методологічну основу дослідження склали: аналіз наукової літератури, застосований для дослідження наявних наукових напрацювань; узагальнення та систематизація для забезпечення структурованого та логічного представлення отриманих результатів.

Результати. Встановлено, що освітні та культурні ініціативи в Україні, зокрема діяльність музеїв, меморіальні програми, шкільні курси та публічні заходи, дедалі більше орієнтують європейські підходи до формування політики пам'яті. Виявлено, що такі ініціативи зосереджуються на висвітленні раніше маргіналізованих або табуйованих тем, зокрема сталінських репресій, Голокосту, депортацій та радянської політики насильства. Залучення громадськості до відкритих обговорень цих тем через виставки, дискусійні платформи та освітні ресурси сприяє формуванню плюралістичного підходу до минулого.

Порівняльний аналіз із країнами Центральної та Східної Європи (зокрема Польщею, Угорщиною та Чехією) засвідчив спільні тенденції у

відмові від радянської комеморативної моделі. Проте він також виявив специфіку українського контексту, зумовлену тривалим пострадянським спадком і актуальними конфліктами пам'яті. Водночас встановлено, що ця трансформація має фрагментарний характер і значною мірою залежить від чинників політичної поляризації, активної фази війни з Росією та суперечливих суспільних інтерпретацій історичних подій.

Висновки. Для розвитку демократичної культури пам'яті в Україні важливими стали європейська підтримка, критична історична рефлексія та активна громадянська участь. Історична пам'ять відіграє центральну роль у процесі європейської інтеграції України, забезпечуючи підґрунтя для культурного суверенітету та довгострокової стабільності країни.

Ключові слова: колективна пам'ять, символічний простір, гуманітарна політика, історична ідентичність, європейські цінності.

Analysis of the impact of european integration processes on the historical memory of Ukraine

Svitlana Verezomska,

Ph.D. of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Philosophy and Social Sciences, Poltava State Medical University, Poltava, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-8834-3494>

Viktor Zolotarov,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies, Educational and Research Institute of International Education and Cooperation, Kharkiv National Automobile and Highway University, Kharkiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0003-2145-8814>

Oleksii Kolievatov,

Ph.D. in Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Philosophy and Social Sciences, Educational and Scientific Institute of Environmental Sciences and Humanities, Chernihiv Polytechnic National University, Chernihiv, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9418-7897>

Abstract. *The article examines the multifaceted impact of Ukraine's European integration course on transforming its historical memory in the post-2014 period. Intensified geopolitical shifts drive the study's relevance, the reconfiguration of national identity, and the need to align humanitarian policy with European values amid external threats and internal societal changes.*

The article aims to explore how European integration processes influence the mechanisms, institutions, and discourses related to historical memory in Ukraine. The research traces the evolution of state memory policy, the role of the Ukrainian Institute of National Remembrance, legislative innovations, and the growing involvement of civil society in shaping inclusive and pluralistic historical discourses.

Methods used include analysis of scholarly literature to investigate current academic developments and generalization and systematization to present the research results in a structured and logical way.

Results. *The study found that educational and cultural initiatives in Ukraine—particularly the activities of museums, memorial programs, school curricula, and public events—are increasingly aligned with European approaches to memory politics. These initiatives focus on highlighting previously marginalized or taboo topics such as Stalinist repressions, the Holocaust, deportations, and Soviet policies of violence. Public engagement in open discussions of these themes through exhibitions, discussion platforms, and educational resources contributes to developing a pluralistic approach to the past.*

A comparative analysis with Central and Eastern European countries (notably Poland, Hungary, and the Czech Republic) revealed common trends in rejecting the Soviet commemorative model while identifying specific features of the Ukrainian context shaped by a lasting post-Soviet legacy and ongoing memory conflicts. At the same time, it was established that this transformation remains fragmented and largely dependent on factors such as political polarization, the active phase of the war with Russia, and contested public interpretations of historical events.

Conclusions. *Developing a democratic culture of memory in Ukraine requires sustained European support, critical historical reflection, and active civic participation. Historical memory is central to European integration, providing a foundation for the country's cultural sovereignty and long-term stability.*

Keywords: *collective memory, symbolic space, humanitarian policy, historical identity, European values.*

Постановка проблеми. Проблема історичної пам'яті стала центральним елементом конструювання національної ідентичності в пострадянських державах, особливо в Україні, де спадщина колоніального панування, тоталітарних репресій та ідеологічних маніпуляцій із минулим продовжує впливати як на внутрішню, так і на зовнішню державну політику. Упродовж останніх десятиліть, особливо після Революції Гідності 2014 року, Україна активно переорієнтовує свої політичні та культурні пріоритети на інтеграцію з Європейським Союзом (ЄС), причому не лише на рівні інституційних реформ, а й у символічній сфері колективної пам'яті. Це зумовило необхідність глибокої переоцінки історичних наративів, комеморативних практик та ролі історії в суспільному дискурсі. Таким чином, наслідки євроінтеграційних процесів виходять за межі економічного чи правового виміру, впливаючи на те,

як суспільство інтерпретує своє минуле, вшановує історичні травми та конструює майбутню ідентичність у діалозі з європейськими цінностями [1].

В умовах, коли Україна постає перед викликами деколонізації пам'яті, протистояння зовнішній інформаційній війні та внутрішніх дискусій щодо репрезентації суперечливих історичних постатей та подій, європейська інтеграція надає нормативну базу та практичні механізми для розбудови демократичної, плюралістичної та орієнтованої на права людини політики пам'яті. Дослідження цих процесів має важливе значення для оцінки глибини культурного зближення України з Європою та виявлення напруженості, суперечностей і потенціалу цієї трансформації. Подібний аналіз також робить вагомий внесок у ширший дискурс про роль пам'яті в перехідних суспільствах, досліджуючи, як наднаціональні альянси впливають на формування історичної свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому дискурсі питання історичної пам'яті України в контексті європейських інтеграційних процесів активно досліджується вченими різних галузей гуманітарного знання. Важливим аспектом вивчення є роль естетичного компонента у формуванні національної культури як інструмента історичної пам'яті. Так, В. М. Піщанська [2] аналізує специфіку естетичного як важливого чинника в процесі осмислення національного досвіду й колективної ідентичності, що стає особливо актуальним в умовах європейського культурного діалогу. Авторка підкреслює, що сучасна українська культура розвивається як відповідь на виклики глобалізованого світу, інтегруючи європейські цінності в унікальному естетичному вираженні національної пам'яті.

Значний внесок у дослідження трансформацій історичної пам'яті в умовах війни зроблено Н. Ю. Чупріною, І. І. Севрук та Ю. В. Соколовською

[3], які досліджують взаємозв'язок між національною ідентичністю та історичною пам'яттю в період російсько-української війни 2014–2024 рр. Вони зазначають, що в умовах воєнного конфлікту відбувається активне переосмислення минулого, що сприяє консолідації нації навколо спільних цінностей та уявлень про історичну справедливість.

Проблематику європейського підходу до історичної пам'яті ґрунтовно висвітлено в доповіді А. І. Кудряченка [4], де проаналізовано формування європейського дискурсу пам'яті після Другої світової війни та його вплив на українське бачення історії. Автор акцентує на важливості інтеграції українського досвіду в загальноєвропейське поле історичної пам'яті як інструменту подолання колоніального спадку й формування повноцінної суб'єктності в європейському просторі.

У статті А. Шуляка та Т. Єлової [5] розглянуто суперечності між історичною пам'яттю та національними інтересами у відносинах між Україною та Польщею. Дослідники показують, що історична пам'ять може слугувати як інструментом примирення, так і джерелом конфліктів, якщо вона не буде підпорядкована стратегічній меті розвитку двосторонніх відносин у межах європейської інтеграції.

Н. Кузьмінець, О. Стадник і Т. Букіна [6] вивчають сучасні прояви впливу історичної пам'яті на соціально-політичні процеси в Україні. Вони зазначають, що активізація звернення до історичного минулого є реакцією суспільства на зовнішню агресію та спробою збереження культурної ідентичності, а отже – одним із чинників європейської самоідентифікації.

Комплексний підхід до проблеми представлено в дослідженні І. Телегуза та А. Телегуз [7], які аналізують історичну пам'ять у вимірі простору й часу, підкреслюючи, що інтерпретація минулого змінюється під впливом сучасних викликів війни. Автори підкреслюють, що адаптація історичної пам'яті до

нових політичних і соціальних умов є необхідною умовою збереження української ідентичності та її подальшої інтеграції в європейський культурно-історичний контекст.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри зростання уваги до проблематики історичної пам'яті в умовах європейської інтеграції України, низка аспектів залишається недостатньо вивченою в сучасному українському гуманітарному дискурсі. Зокрема, потребують глибшого аналізу механізми взаємодії між державною політикою пам'яті та європейськими нормативними підходами до роботи з минулим. Недостатньо дослідженими є також питання участі громадянського суспільства в переосмисленні травматичних історичних досвідів у європейському контексті та адаптації європейських моделей комеморації до українських умов. У статті акцентовано на цих малодосліджених аспектах, що дає змогу розширити розуміння впливу інтеграційних процесів на сферу культури, освіти та колективної пам'яті в Україні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розглянути, як євроінтеграційні процеси впливають на механізми, інституції та дискурси, пов'язані з історичною пам'яттю в Україні.

Відповідно до мети було визначено низку завдань: проаналізувати трансформацію механізмів формування історичної пам'яті під впливом євроінтеграційного курсу, з'ясувати роль основних інституцій у реалізації нових підходів до політики пам'яті, дослідити зміни в суспільному дискурсі щодо минулого в контексті європейських цінностей, а також порівняти українські практики з досвідом країн Центрально-Східної Європи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейська інтеграція є багатоаспектним і динамічним процесом, який виходить за межі економічного співробітництва та політичного узгодження, охоплюючи широкий спектр

культурних, соціальних і гуманітарних вимірів. Він характеризується поступовим зближенням національних політик, інституційних меж та систем цінностей європейських держав, спрямованих на зміцнення єдності, миру та спільного розвитку. За своєю сутністю європейська інтеграція прагне не лише подолати бар'єри між країнами, але й сприяти поширенню спільних стандартів управління, дотримання прав людини та демократичних принципів. Цей інтегративний процес формує внутрішню політику країн-членів та країн – асоційованих членів ЄС, впливаючи на їхні підходи до освіти, культури, історичної пам'яті та формування ідентичності.

Одним з основоположних принципів ЄС є його відданість нормативним цінностям, які виступають ідеологічною та етичною основою його політичного та гуманітарного курсу. Серед цих цінностей особливу увагу приділено повазі до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права, а також дотриманню прав людини, зокрема прав осіб, що належать до національних меншин [8, с. 129]. У контексті історичної політики ці цінності проявляються в просуванні інклюзивних культур пам'яті, практик примирення, критичного осмислення минулого та інституціоналізації механізмів запобігання героїзації тоталітарних режимів. ЄС закликає своїх членів до прозорості та діалогової роботи з пам'яттю, яка інтегрує різні історичні наративи, а також засуджує практики, які легітимізують історичні викривлення або історичний «ревізіонізм», зумовлений авторитарними чи націоналістичними ідеологіями.

В Україні вплив євроінтеграційних орієнтирів став особливо актуальним після Революції Гідності 2013–2014 років, яка позначила рішучий поворот до євроінтеграційних реформ, насамперед у гуманітарній та культурній сферах. Наближення до стандартів ЄС зумовило необхідність переосмислення національної політики, пов'язаної з історією, ідентичністю та пам'яттю.

Україна поступово відмовляється від пострадянської моделі селективної пам'яті та політизованої історіографії, рухаючись до ширшого плюралістичного й діалогового підходу, частково запозиченого з європейських моделей [9, с. 165–166]. Ухвалення законів про декомунізацію [10], створення Українського інституту національної пам'яті [11] та просування ініціатив щодо розвитку громадянської освіти відображають прагнення України інтегруватися в європейський простір пам'яті. Ці зміни спрямовані на подолання спадщини історичної травми, забезпечення видимості забутих історій та культивування національної ідентичності, що ґрунтується на демократичних цінностях та історичній правді.

Євроінтеграція забезпечила Україні як нормативний компас, так і інституційне партнерство для впровадження реформ у гуманітарній політиці. Завдяки численним програмам та двостороннім проєктам, що фінансуються ЄС, підтримуються культурні обміни, історичні дослідження та модернізація освіти. Це сприяє розвитку культури пам'яті, яка відповідає загальноєвропейським принципам. Такий підхід призвів до переосмислення місця України в європейській історії, критичної переоцінки радянських та імперських наративів і популяризації історичного досвіду, який наголошує на спротиві, стійкості та прагненні до свободи. Водночас активна участь України в європейських комеморативних заходах, таких як День пам'яті жертв тоталітарних режимів, засвідчує зростання символічної та ідеологічної належності до європейської спільноти пам'яті.

З 2014 року перетворення державної політики пам'яті в Україні відбуваються в умовах глибинних політичних, соціальних та геополітичних зрушень. Революція Гідності стала точкою відліку не лише в аспекті зовнішньополітичної переорієнтації, а й у реконфігурації національної ідентичності та колективної пам'яті. Поворот держави до європейської

інтеграції став і політичною стратегією, і нормативною основою, яка істотно вплинула на зміст, напрями та інструменти політики пам'яті в Україні. Цю трансформацію варто розглядати як поетапний процес, зумовлений внутрішньою динамікою та прийняттям європейських практик і цінностей [12, с. 151].

Перший етап змін, одразу після подій лютого 2014 року, відзначився швидкою інституціоналізацією політики пам'яті. У 2015 році український парламент ухвалив пакет декомунізаційних законопроектів, які заборонили радянську та нацистську символіку, відкрили доступ до архівів радянських часів і створили правову основу для нового історичного дискурсу, зосередженого на національному спротиві та боротьбі за незалежність. Ця законодавча ініціатива супроводжувалася символічними діями, такими як перейменування вулиць, демонтаж пам'ятників, пов'язаних із радянським режимом, і перегляд освітніх програм. Ці кроки відображали актуальну потребу позбутися пострадянської спадщини та встановити чітку ідеологічну межу між Україною та Росією, особливо в контексті російської агресії та інформаційної війни.

Важливу роль на цьому етапі відіграв Український інститут національної пам'яті (УІНП), який став основною державною інституцією, відповідальною за розробку та реалізацію нової історичної політики. Під його керівництвом політика пам'яті набула структурованої та централізованої форми. УІНП створював методичні рекомендації для освітян, запуслав громадські кампанії, координував архівні проекти та сприяв проведенню комеморативних заходів, які зміцнювали легітимність національного дискурсу. Урядова підтримка проявилася також у створенні меморіалів, фінансуванні дослідницьких програм та міжнародному просуванні історичного досвіду України через дипломатичні та культурні канали. Ці дії стали стратегічними кроками,

спрямованими на інтеграцію українського дискурсу пам'яті в ширший європейський контекст посттоталітарної пам'яті.

На наступному етапі, починаючи з 2017 року, політика пам'яті в Україні почала набувати диференційованих і діалогових форм. Попри те, що початковий акцент на національному героїзмі та антитоталітаризмі зберігався, зростала увага до плюралізму та інклюзивності в репрезентації історичного досвіду. Публічні дебати щодо суперечливих постатей та епізодів, таких як роль Організації українських націоналістів чи пам'ять про Голокост, стали помітнішими. На цьому етапі посилилася співпраця з європейськими інституціями та неурядовими акторами у сфері політики пам'яті. Участь у програмах ЄС, таких як «Європа для громадян» чи проєкти «Горизонт 2020», пов'язані з історичним діалогом, запровадили нові підходи до публічної історії, цифрової та транснаціональної пам'яті [13, с. 187–188]. Важливо, що держава почала застосовувати гнучкіші та партисипативні методи, усвідомлюючи, що стабільна демократична культура пам'яті потребує широкого громадянського залучення, а не лише директив згори донизу.

Для оцінки еволюції політики пам'яті в Україні важливим є порівняння з країнами Центральної та Східної Європи (ЦСЄ), які раніше пройшли схожі посткомуністичні трансформації під впливом європейської інтеграції. Польща, Чехія, Литва та інші країни постали перед паралельними викликами, пов'язаними з подоланням авторитарної спадщини, конструюванням національної ідентичності та адаптації політики пам'яті до європейських стандартів. Ці країни провели інституціоналізацію пам'яті за допомогою спеціалізованих інститутів, правових заходів та реформ у сфері державної освіти. На відміну від багатьох країн ЦСЄ, Україні довелося трансформувати політику пам'яті в умовах нинішнього конфлікту та гібридної війни, де історичні наративи безпосередньо використовуються зовнішніми суб'єктами

як зброя. І якщо Польща та країни Балтії завершили процеси дерадянізації в 1990-х роках, то Україна взялася за це завдання пізніше і під впливом екзистенціального тиску, що частково пояснює інтенсивніший та централізований характер її початкових заходів.

У табл. 1 узагальнено основні аспекти процесу формування політики пам'яті в Україні та окремих країнах ЦСЄ, зокрема щодо інструментів та напрямів цієї політики.

Таблиця 1

Формування політики пам'яті України та країн ЦСЄ

Аспект	Україна	Країни ЦСЄ
Початок реформ	Після 2014 р., особливо 2015–2020 рр.	Початок 1990-х років після падіння комунізму
Інституційне лідерство	Український інститут національної пам'яті	Інститути національної пам'яті (наприклад, IPN у Польщі)
Фокус ранніх реформ	Декомунізація, доступ до архівів, нова героїка	Люстрація, громадська освіта, антикомуністичні наративи
Вплив європейської інтеграції	Нормативне та символічне узгодження	Структурне узгодження в межах процесу вступу до ЄС
Запровадження плюралістичних наративів	Починається з 2017 року, все ще розвивається	Більш усталений, але варіюється залежно від країни
Контекстуальні виклики	Війна, російська дезінформація	Посткомуністичний перехід, зумовленість ЄС

Джерело: систематизовано авторами на основі [9–14]

З огляду на те, що Україна продовжує рухатися шляхом європейської інтеграції, її державна політика пам'яті еволюціонуватиме в напрямі інклюзивності, міжкультурного діалогу та практик примирення. Потреба збалансувати національну згуртованість з історичним плюралізмом залишається основним викликом, але європейський нормативний простір пропонує інструменти та моделі для досягнення цієї рівноваги. Український приклад ілюструє, як політика пам'яті, узгоджена з демократичними цінностями та інтегрована в європейську співпрацю, може стати платформою як для внутрішньої консолідації, так і для міжнародної солідарності.

Зважаючи на євроінтеграційний курс України переосмислення історії перестало бути виключно державною справою, дедалі більше перетворюючись на сферу діяльності громадськості. Цей процес відображає як ширшу демократизацію практик пам'яті, так і зростання впливу європейських норм, які надають пріоритет плюралізму, інклюзивності та залученню громадськості до процесів формування ідентичності. Недержавні суб'єкти, зокрема академічні інституції, неурядові організації, незалежні медіа, мистецькі спільноти та громадські ініціативи, стали основними учасниками конструювання та обговорення історичної пам'яті, часто доповнюючи або оскаржуючи офіційні історичні інтерпретації подій. Їхня участь була особливо важливою в розвитку критичної історичної рефлексії, посиленні голосу представників різних груп та сприянні транснаціональному діалогу.

Одним із найпомітніших напрямів громадської діяльності стала реалізація освітніх і культурних проєктів, натхнених європейськими підходами до політики пам'яті [15, с. 129–130]. Численні українські організації в партнерстві з європейськими інституціями розробляють програми, що заохочують рефлексивну взаємодію з минулим. Серед прикладів – виїзні виставки, воркшопи з питань публічної історії, цифрові архіви, колекції усної історії та кінофестивалі, присвячені суперечливим чи занедбаним історичним епізодам. Такі ініціативи часто звертаються до тем, які залишаються недостатньо дослідженими в державному дискурсі, зокрема досвіду етнічних меншин, пам'яті про Голокост і геноцид ромів або репресії радянського періоду поза панівними націоналістичними рамками. Ці проєкти не лише розширюють межі історичних наративів, але й узгоджують культуру пам'яті з європейськими принципами прав людини, різноманіття та критичного дослідження.

Важливо, що освітні платформи – як формальні, так і неформальні – стали інструментами інтеграції історичної свідомості в громадянську освіту. Програми, підтримані європейськими організаціями, такими як Goethe-Institut, Британська Рада та Фундація польсько-української співпраці, сприяли обміну педагогічними практиками, інноваційними освітніми програмами та стратегіями залучення молоді. Школи, заклади вищої освіти, неформальні освітні простори стали місцем проведення діалогів, дебатів та імітаційних ігор, які заохочують молодь до розв’язання складних історичних питань. Завдяки цим механізмам європейська інтеграція є не просто геополітичною орієнтацією, а формотворчим процесом, який змінює спосіб виробництва, передачі та сприйняття історичних знань у суспільстві.

Попри зростання ролі громадянського суспільства в роботі з пам’яттю, публічний простір в Україні продовжує бути ареною конфліктів, що виникають через різні інтерпретації минулого. Суперечливі питання, пов’язані з пам’яттю, часто виникають навколо пам’ятників, пам’ятних дат, назв вулиць, а також публічних заяв посадовців та інтелектуалів. Ці конфлікти виявляють приховану напругу між розбіжними історичними ідентичностями – регіональними, етнічними, політичними – і спірні питання історичної спадщини імперського, радянського та пострадянського періодів. Активісти з громадянського суспільства часто опиняються в епіцентрі цих дебатів, виступаючи або посередниками між різними позиціями, або відстоюючи історично чутливі підходи. У деяких випадках їхні дії викликають негативну реакцію політичних груп, які сприймають плюралістичні ініціативи щодо пам’яті як загрозу панівним національним наративам. Однак ці конфлікти також свідчать про жвавість публічного дискурсу та готовність суспільства працювати з історією як із живим і суперечливим процесом, а не як з усталеним каноном [16].

Поєднання громадянської активності та європейської інтеграції сприяло появі децентралізованого та діалогового простору пам'яті в Україні. Не замінюючи офіційну версію історичних подій, недержавні суб'єкти часто прагнуть розширити межі пам'яті, увімкнути заглушені голоси та змодельовати партисипативні форми історичного залучення. У табл. 2 представлено огляд основних форм залучення громадянського суспільства до переосмислення історії та їхньої відповідності європейським практикам пам'яті.

Таблиця 2

Форми залучення громадянського суспільства до переосмислення історії та їхньої відповідності європейським практикам пам'яті

Форма залучення громадянського суспільства	Приклади в Україні	Європейські практики
Ініціативи публічної історії	Вуличні виставки, екскурсії пам'яті, подкасти	Сприяння доступу до різних історичних моментів
Культурно-мистецькі проекти	Історичний театр, документальне кіно, візуальне мистецтво на теми пам'яті	Акцент на творчі методи пам'яті
Освітні програми та воркшопи	Молодіжні дебати, табори пам'яті, шкільні історичні клуби	Упровадження партисипативної та критичної педагогіки
Цифрові платформи та архіви	Онлайн-карти місць пам'яті, краудсорсингові свідчення	Моделі відкритого доступу та стандарти цифрової спадщини
Адвокаційні та комеморативні кампанії	Громадянське вшанування трагедії Бабиного Яру, пам'яті жертв Голодомору	Наголос на жертвоцентричних і транснаціональних комеморативних нормах
Медіація конфліктів та історичний діалог	Форуми, присвячені суперечливим історичним постатям чи подіям	Сприяння історичному примиренню та розвитку емпатії щодо минулого

Джерело: систематизовано на основі [14–16]

Завдяки цим різноманітним формам діяльності громадськість в Україні набуває все більшого впливу у формуванні колективної історичної пам'яті відповідно до демократичних та європейських принципів. Завдяки цим зусиллям історична рефлексія виходить за межі державних інституцій,

сприяючи формуванню інклюзивного, плюралістичного та діалогового підходу до минулого, що відповідає сучасним викликам і прагненням.

Висновки. Європейська інтеграція стала одним з основних чинників трансформації політики історичної пам'яті в Україні, зумовивши переосмислення підходів до інтерпретації минулого, посилення інституційного забезпечення гуманітарної сфери та розширення участі громадянського суспільства в меморіальних практиках. Після 2014 року політична переорієнтація України спричинила активну фазу декомунізації, започаткувала нові моделі комеморації, засновані на цінностях плюралізму, прав людини та критичного переосмислення історичних травм. Значну роль у цьому процесі відіграли державні структури, зокрема Український інститут національної пам'яті. Завдяки партнерству з європейськими організаціями вдалося сформувати більш інклюзивний символічний простір.

Водночас національна пам'ять залишається полем конкуренції наративів, що зумовлено як внутрішніми викликами (політичною поляризацією та регіональними особливостями), так і зовнішніми загрозами, зокрема гібридною війною. Порівняльний аналіз із країнами ЦСЄ засвідчує спільність посттоталітарного досвіду, проте й унікальність українського шляху, який поєднує імпульс деколонізації з орієнтацією на європейські гуманітарні цінності та інтеграційні практики. Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на вивчення впливу воєнного стану на політику пам'яті, трансформацію локальних історичних наративів та розвиток нових форм публічної історії в цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Петрова І., Хромова О. Монументальне мистецтво як засіб конструювання історичної пам'яті в радянській Україні. *Схід*. 2022. Т. 3, № 1. С. 47–52. DOI: [https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3\(1\).271713](https://doi.org/10.21847/1728-9343.2022.3(1).271713).

2. Піщанська В. М. Специфіка естетичного у формуванні сучасної української культури. *Культурологічний альманах*. 2024. № 2. С. 373–379. DOI: <https://doi.org/10.31392/cult.alm.2024.2.46>.

3. Чупрінова Н. Ю., Севрук І. І., Соколовська Ю. В. Історична пам'ять та національна ідентичність в умовах російсько-української війни (2014–2024 рр.). *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. 2024. Т. 35(74), № 3. С. 95–99. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-5984.2024/3.15>.

4. Кудряченко А. І. Проблема історичної пам'яті: європейський дискурс (1945—2020 рр.). *Вісник НАН України*. 2023. № 3. С. 60–71. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2023.03.060>.

5. Шуляк А., Єлова Т. Історична пам'ять та примирення versus національні інтереси України та Польщі. *Медіафорум: аналітика, прогнози, інформаційний менеджмент*. 2024. № 14. С. 345–369. DOI: <https://doi.org/10.31861/mediaforum.2024.14.345-369>.

6. Кузьмінець Н., Стадник О., Букіна Т. Вплив історичної пам'яті українців на події сьогодення. *Українські історичні студії*. 2023. № 14(56). С. 185–196. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.14/56.20>.

7. Телегуз І., Телегуз А. Українська ідентичність у часі та просторі: історична пам'ять, інтерпретація минулого та сучасні виклики війни. *Scientific Papers of the Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University Series History*. 2025. № 51. С. 79–87. DOI: <https://doi.org/10.31652/2411-2143-2025-51-79-87>.

8. Тичина В. П. Права людини як правова цінність Європейського Союзу. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 1 (48). С. 126–131. DOI: <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.25>.

9. Куриленко А. Євроінтеграційна політика як фактор збереження легітимності влади в сучасній Україні. *Науково-теоретичний альманах «Грані»*. 2025. № 28 (1). С. 163-169. DOI: <https://doi.org/10.15421/172520>.

10. Закон України «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки» № 26, ст. 219. 2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/317-19#Text> (дата звернення: 06.06.2025).

11. Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/> (дата звернення: 06.04.2025).

12. Семерин Х. Мапування просторової пам'яті про революцію Гідності в Україні. *Місто: історія, культура, суспільство. Е-журнал урбаністичних студій*. 2022. № 14. С. 136-136. DOI: 10.15407/mics2022.02.136.

13. Стрільчук Л. В. Контраверсійність політики пам'яті у сучасній Україні: проблеми подолання пострадянських наративів. *Baltija Publishing*. 2024. С. 180 – 201. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-465-8-8>.

14. Колесник І. Антиколонізм. Постколоніалізм. Україна (Методологічний есей). *Ukrainian Historical Journal/Ukrains'kij Istorichnij Žurnal*. 2024. № 4. DOI: 10.15407/uhj2024.04.173.

15. Крисаченко В. С. Громадянське суспільство України та діаспора: культурно-освітні пріоритети збереження ідентичності. *Політичне життя*. 2024. № 1. С. 127-132. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.1.18>.

16. Хітрова Т. В. Дискурс «декомунізації» в конструюванні нового символічного та топонімічного простору України: масмедійна репрезентації. *Поліграфія і видавнича справа*. 2021. № 1 (81). С. 100-112. URL: <https://scholar.archive.org/work/e3rrnuixjnbgnzczun3dq2d6ozy/access/wayback/http://pvs.uad.lviv.ua/static/media/1-81/12.pdf> (дата звернення: 06.04.2025).